

ทฤษฎีและกระบวนการพยาบาล
บุคคลที่มีภาวะสูญเสีย เศร้าโศก ซึมเศร้า
และเสี่ยงต่อการทำอัตวินิบาตกรรม

ทฤษฎีและกระบวนการพยาบาลบุคคลที่
WY160 ส786ท 2565

B0012871
bib:13399117285

สุธีกาญจน์ ไชยลาภ

สุธีกาญจน์ ไชยลาภ

ทฤษฎีและกระบวนการพยาบาลบุคคลที่มีภาวะสูญเสีย เสร้าโศก ซึมเศร้า และเสี่ยงต่อการทำ
อัตวินิบาตกรรม / สุธีกาญจน์ ไชยลาภ

1. การพยาบาลจิตเวชศาสตร์. 2. บริการสุขภาพจิต.

610.7368

ISBN 978-974-03-4154-3

สพจ. 2571

assคูนคำวิชาการ สู้สังคม
Knowledge to All
www.cupress.chula.ac.th

เลขเรียกหนังสือ..... WY160 ..
..... ศ ๗ ๘ ๖ ท ๒ ๕ ๖ ๕ ..
เลขทะเบียนหนังสือ..... B001.2871 ..
วันที่ลงทะเบียน..... 16 ส.ค. 2566 ..
ได้มาจาก..... งบประมาณ 2566 ..

สิทธิในการผลิตและพิมพ์หนังสือเล่มนี้เป็นของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแต่ผู้เดียว
การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น
ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 800 เล่ม พ.ศ. 2565

บรรณาธิการอำนวยการ : นางอรทัย นันทนาดิศัย ศาสตราจารย์ ดร.อรรฎุ หาญสืบสาย

กองบรรณาธิการฝ่ายวิชาการ : ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปิยนาด บุญนาค
รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์
รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ชัชฎุ พันธุ์เจริญ
รองศาสตราจารย์ ดร.วิมลวรรณ พิมพ์พันธ์ุ

ผู้ประสานงาน : วาสนา ชำเซ็น

พิสูจน์อักษร : ทศนีย์ ผิวขำ

ออกแบบปกและรูปเล่ม : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้จัดจำหน่าย : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทร. 0-2218-9872 โทรสาร 0-2254-9495

Call Center (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433

http://www.chulabook.com facebook page: Chulabook

Chulabookcourse.com คอร์สเรียนออนไลน์ เรียนได้ทุกที่ทุกเวลา

Apps: CU-eBook Store

ร้านค้าติดต่อ : แผนกขายส่ง สาขาหัวหมาก โทร. 0-2374-1375-6 โทรสาร 0-2374-1374

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [CUB6507-001] โทร. 0-2218-3562-3

www.cupress.chula.ac.th

สารบัญ

	หน้า
คำนิยาม	
คำนำ	
หน่วยที่ 1	1
บทที่ 1 ภาวะเศร้าโศกจากการสูญเสีย	3
บทนำ	5
ภาวะสูญเสีย (Loss)	6
ความหมายของภาวะสูญเสีย	6
ประเภทของภาวะสูญเสีย	9
ปัจจัยที่มีผลต่อปฏิกิริยาการสูญเสียของบุคคล	13
ภาวะเศร้าโศก (Grief)	16
ความหมายของภาวะเศร้าโศก	17
ประเภทของภาวะเศร้าโศก	17
การจำแนกความแตกต่างระหว่างภาวะเศร้าโศกกับโรคซึมเศร้า	19
อาการของโรคซึมเศร้า	19
การจำแนกภาวะความเศร้าโศกปกติและความเศร้าโศกผิดปกติ	22
อาการและอาการแสดงของภาวะเศร้าโศก	24
ขั้นตอนและกระบวนการของความเศร้าโศก	27
ทฤษฎีความเศร้าโศกเสียใจ	30
ทฤษฎีความเศร้าโศกของลินเดอร์แมนน์ (Lindemann)	31
ทฤษฎีความเศร้าโศกของคูเบลเลอร์-รอสส์ (Kübler-Ross)	32
ทฤษฎีความเศร้าโศกของแมนนิง (Manning)	35
ทฤษฎีการไว้อาลัยของเอนเกล (Engel)	35
ทฤษฎีแห่งความผูกพันของบอว์ลบี (Bowlby)	35
ทฤษฎีการไว้อาลัยของวอร์ดเดน (Worden)	37
ทฤษฎีความเศร้าโศกของพาร์ก (Parkes)	38
ปฏิกิริยาเศร้าโศกเสียใจ	40
บทสรุป	47

บทที่ 2 ภาวะซึมเศร้า	57
บทนำ	59
ระบาดวิทยา	60
ความแตกต่างของอารมณ์ซึมเศร้า ภาวะซึมเศร้า และโรคซึมเศร้า	62
โรคซึมเศร้า (Depressive disorder)	65
สาเหตุของโรคซึมเศร้า	68
ปัจจัยทางชีวภาพ	68
ปัจจัยทางจิตวิทยา	71
ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม	74
ปัจจัยส่วนบุคคล	76
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคซึมเศร้า	78
อาการและอาการแสดงของโรคซึมเศร้า	89
ประเภทและชนิดของภาวะซึมเศร้า	95
ประเภทของภาวะซึมเศร้า	95
ชนิดของภาวะซึมเศร้า (Depression)	98
ลักษณะโรคซึมเศร้า	99
ระดับความรุนแรงของโรคซึมเศร้า	105
การคัดกรองและประเมินอาการซึมเศร้า	110
ผลกระทบของโรคซึมเศร้า	111
บทสรุป	117
บทที่ 3 พฤติกรรมเสี่ยงต่อการทำร้ายตนเองและการทำอัตวินิบาตกรรม	
(การฆ่าตัวตาย)	133
บทนำ	135
ระบาดวิทยา	136
ระบาดวิทยาในประเทศไทย	137
ความหมายของการทำอัตวินิบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตาย (Suicide)	137
สาเหตุของการฆ่าตัวตาย	139
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย	152
กลุ่มบุคคลที่เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย	161
พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลที่เสี่ยงต่อการทำร้ายตนเอง	164
ข้อบ่งชี้ที่นำไปสู่การฆ่าตัวตาย	164

ความมุ่งหมายและความเชื่อของบุคคลที่ต้องการฆ่าตัวตาย	166
ประเภทและระดับความรุนแรงของพฤติกรรมฆ่าตัวตาย	167
การประเมินความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย	170
บทสรุป	174
หน่วยที่ 2	183
บทที่ 4 การประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีในการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	185
บทนำ	187
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	188
1. ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของเพปพลาว (Interpersonal Relation Theory)	189
2. ทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็ม (Orem's Theory of Self-care)	192
3. ทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Theory)	201
4. แนวคิดทฤษฎีเอื้ออาทรของวัตสัน	207
5. ทฤษฎีการดูแลของสแวนสัน (Swanson's Caring Theory)	213
กระบวนการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	216
1. การประเมินภาวะสุขภาพ (Assessment)	218
2. การวินิจฉัยการพยาบาล (Nursing diagnosis)	222
3. การวางแผนการพยาบาล (Nursing care plan)	223
4. การปฏิบัติการพยาบาล (Nursing implementation)	225
5. การประเมินผลการพยาบาล (Nursing care evaluation)	226
การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ทฤษฎีการพยาบาล กับกระบวนการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	227
บทสรุป	236
บทที่ 5 การพยาบาลบุคคลที่มีภาวะเศร้าโศกจากการสูญเสีย	243
บทนำ	245
แนวทางการดูแลช่วยเหลือบุคคลที่มีภาวะเศร้าโศกจากการสูญเสีย	247
บทบาทของพยาบาลในการป้องกันภาวะเศร้าโศกจากการสูญเสีย	253
การป้องกันระยะแรก (Primary prevention)	253
การป้องกันระยะที่สอง (Secondary prevention)	254
การป้องกันระยะที่ 3 (Tertiary prevention)	257

กระบวนการพยาบาลผู้ป่วยเศร้าโศกจากการสูญเสีย	258
แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อดูแลบุคคลที่ประสบภาวะสูญเสีย	267
บทสรุป	282
บทที่ 6 การพยาบาลผู้ป่วยโรคซึมเศร้า	289
บทนำ	291
แนวทางการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า	292
1. การบำบัดรักษาทางชีวภาพ	294
2. การบำบัดทางจิตสังคม	296
กระบวนการพยาบาลผู้ป่วยซึมเศร้า	309
ตัวอย่างแผนการพยาบาล	321
ตัวอย่างกรณีศึกษา	347
บทสรุป	356
บทที่ 7 การพยาบาลบุคคลที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการทำร้ายตนเอง	
และการทำอัตวินิบาตกรรม (การฆ่าตัวตาย)	365
บทนำ	367
หลักการป้องกันและช่วยเหลือบุคคลที่เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย	368
แนวทางการรักษาพยาบาลและช่วยเหลือบุคคลที่เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย	371
การช่วยเหลือบุคคลที่อยู่ในระยะวิกฤติ	372
การช่วยเหลือบุคคลในระยะยาว	373
แนวทางการประเมินบุคคลที่เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายและสภาพครอบครัว	374
การเสริมสร้างสมรรถนะครอบครัวเพื่อให้ความช่วยเหลือและป้องกันบุคคล	
ที่เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย	375
กระบวนการพยาบาลผู้ป่วยที่เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย	378
ตัวอย่างกรณีศึกษา (ข้อมูลสมมติ)	404
บทสรุป	406
ภาคผนวก	413
ดัชนี	435
ประวัติผู้เขียน	443

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่ 1.1	ข้อสังเกตในการจำแนกภาวะเศร้าโศกจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก (Bereavement) กับโรคซึมเศร้า (Major depressive disorder)	20
ตารางที่ 1.2	เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความเศร้าโศกจากการสูญเสีย (Grief) ภาวะซึมเศร้า (Depression) และความผิดปกติทางจิตใจจากเหตุการณ์รุนแรง (Post-traumatic stress disorder)	29
ตารางที่ 1.3	ปฏิกิริยาเศร้าโศกที่เกิดจากการสูญเสียปกติในระยะแรก	43
ตารางที่ 1.4	ปฏิกิริยาเศร้าโศกต่อการสูญเสียปกติระยะผ่านพ้นช่วงวิกฤติไปแล้ว	44
ตารางที่ 1.5	ความแตกต่างระหว่างความเศร้าโศกปกติและความเศร้าโศกผิดปกติ	45
ตารางที่ 2.1	ความแตกต่างระหว่างภาวะเศร้าโศกจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก (Bereavement) กับโรคซึมเศร้า (depressive disorder)	67
ตารางที่ 2.2	ยาที่อาจทำให้เกิดอาการคล้ายโรคซึมเศร้า	71
ตารางที่ 2.3	การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา การรู้คิด อารมณ์ และพฤติกรรมของบุคคลที่สัมพันธ์กับโรคซึมเศร้า	92
ตารางที่ 2.4	ปัจจัยเสี่ยงการเกิดภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร	103
ตารางที่ 3.1	ความเชื่อและความจริงเกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย	150
ตารางที่ 3.2	ลักษณะการฆ่าตัวตาย (อัตวินิบาตกรรม) และพฤติกรรมการทำร้ายตนเอง	168
ตารางที่ 3.3	ลักษณะบุคคลที่เคยคิดฆ่าตัวตายและบุคคลที่ไม่เคยคิดฆ่าตัวตาย	171
ตารางที่ 3.4	การประเมินความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย	173
ตารางที่ 4.1	ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลกับกระบวนการพยาบาล	228
ตารางที่ 4.2	ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็มกับกระบวนการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	233
ตารางที่ 6.1	การเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์ข้อวินิจฉัยทางการแพทย์ DSM-V กับเกณฑ์ข้อวินิจฉัยการพยาบาล NANDA nursing diagnosis สำหรับผู้ป่วยโรคซึมเศร้า	315
ตารางที่ 6.2	การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อารมณ์ ความคิดและพฤติกรรมของผู้ป่วยที่มีอาการซึมเศร้าจำแนกตามระดับความรุนแรง	318

ตารางที่ 6.3	การสร้างเสริมเพิ่มพูนทักษะทางสังคมแก่ผู้ป่วยโรคซึมเศร้า	339
ตารางที่ 6.4	การปฏิบัติการพยาบาลที่สัมพันธ์กับความคิด ความรู้สึกพฤติกรรม สุขอนามัย และการรักษาพยาบาลของผู้ป่วย	344
ตารางที่ 7.1	ความสัมพันธ์ระหว่างบริบทและปัจจัยเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย รวมทั้งมาตรการในการป้องกันและเฝ้าระวัง (Suicidal precaution)	370
ตารางที่ 7.2	ร่องรอยเป็นสัญญาณของความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย (Clue to suicide)	384
ตารางที่ 7.3	ความสัมพันธ์ระหว่างข้อวินิจฉัยทางการแพทย์ตามเกณฑ์ของ DSM-V กับข้อวินิจฉัยการพยาบาลตามหลักการของ NANDA nursing diagnosis	387
ตารางที่ 7.4	แผนให้สุขภาพจิตศึกษาเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการรักษาพยาบาล จากผู้ป่วย	399

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 ขั้นตอนการเกิดภาวะเศร้าโศกของคูเบเลอร์-รอสส์ (Kübler-Ross)	34
ภาพที่ 1.2 แสดงระยะการคร่ำครวญถึงผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว	36
ภาพที่ 1.3 ตัวอย่างลักษณะการแสดงการไว้อาลัยของชาวตะวันตก	38
ภาพที่ 1.4 ขั้นตอนของการเกิดความเศร้าโศกของพาร์ก	39
ภาพที่ 1.5 ความต่อเนื่องการตอบสนองทางอารมณ์ต่อการสูญเสีย (Stuart, 1998)	47
ภาพที่ 2.1 แสดงความเป็นพลวัตของภาวะซึมเศร้าโดยใช้แบบจำลองความเครียด/ การปรับตัว	88
ภาพที่ 2.2 ความต่อเนื่องของภาวะซึมเศร้า (Townsend, 2006)	109
ภาพที่ 5.1 ลำดับขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล	259